

Indledning

Danmark er et foreningsland. Landet over mødes danskerne i foreningslivet, og civilsamfundet løfter en kæmpe opgave og styrker sammenhængskraften i Danmark. Spejdere, idrætsforeninger, politiske foreninger og seniorforeninger – uden dem var Danmark et fattigt land. Det er foreningslivet, der bringer os sammen om interesser, om ny viden og dannelse, om motion og sundhed og om vores demokratiske samfund. Foreningslivet spiller en nøglerolle i kampen mod ensomhed, i arbejdet for integration af nye danskere og i det sociale arbejde, der udføres blandt høj og lav, rig og fattig i vores land. Foreningslivet er også ofte limen, der binder mindre lokalsamfund sammen.

Desværre er foreningslivet under pres. Politikere, embedsmænd, erhvervsliv og almindelige borgere hylder foreningslivet og deres indsats for samfundet, men alligevel bliver det sværere at være forening. Det er sjældent intentionen med ny lovgivning, nye regler eller ændret praksis i kommunerne, men når der indføres hvidvaskeregler i bankerne, en ny vejledning for beskatning af bankospil eller digitalisering af ansøgningsprocessen for kommunale puljer, har man alt for sjældent gennemtænkt, hvad konsekvenserne bliver for foreningslivet.

Danske Seniorer repræsenterer omkring 77.000 seniorer fordelt på lidt under 400 medlemsforeninger. Vores medlemmer er hovedsageligt seniorer over 65, og foreningerne oplever i stigende grad benspænd for deres arbejde. Det er alvorligt, for det betyder blandt andet, at de frivillige skal bruge deres kræfter på bureaukrati og administration i stedet for socialt arbejde og aktiviteter for seniorer.

Vores medlemsforeninger oplever mange af de samme benspænd som andre foreninger. Og som seniorforeninger har de også særlige udfordringer, som kommuner, andre myndigheder og banker ikke er opmærksomme på. Eksempelvis ligger seniorforeningers aktiviteter oftest i dagtimerne på hverdage, en del er ikke digitale og seniorerne har udfordringer med tilgængelighed.

Benspændene betyder desværre, at det er blevet meget vanskeligere for foreningerne at rekruttere bestyrelsesmedlemmer. Især posten som kasserer er svær at besætte, og vi har efterhånden en del eksempler på, at foreninger har måttet lukke, fordi ingen vil sidde i ledelsen. Det er et problem, der rammer hele foreningsdanmark, og som får konsekvenser for foreningers levedygtighed i fremtiden. Udfordringerne er akutte, og det er nødvendigt at løse dem!

Derfor er vi også glade for, at kulturministeren nu indsamler eksempler på benspænd på foreningerne. Vi har samlet dette katalog over benspænd, og appellerer til at politikere, myndigheder og andre aktører rent faktisk vil handle på dem. Vi har gjort os umage med også at komme med løsningsforslag, og vi har en forventning om at arbejdet udmønter i konkrete ændringer.

Lokaler

Seniorforeninger har brug for adgang til gratis eller i det mindste meget billige faciliteter i lokalområdet for at kunne holde deres aktiviteter. Mødet mellem mennesker er hjertet i foreningslivet, og det er derfor vigtigt at der er adgang til velegnede faciliteter, hvor også gangbesværede kan komme til og hvor det er muligt at lave kaffe, anrette eftermiddagskagen mv.

Nogle foreninger har deres egne lokaler, som de betaler husleje for, men det mest almindelige er at man bruger lokaler i et forsamlingshus i foreningens lokalområde, bruger aktivitetscentret, låner en sal på et plejehjem eller bruger kommunens idrætshal, skole eller lignende. Ifølge folkeoplysningsloven skal kommunerne vederlagsfrit stille lokaler til rådighed, men vores seniorforeninger oplever i stigende grad problemer med adgang til lokaler.

Problemerne er blandt andet, at flere plejehjem er så pressede på ressourcer, at de ikke kan overskue at stille salen til rådighed. Det kan også være, at kommunen ikke mener, at foreningens aktiviteter er folkeoplysende, og at de derfor ikke er forpligtet til at stille lokaler til rådighed.

Nogle kommuner stiller lokaler på frivilligcentre til rådighed. Det kan være en god løsning i større byer, hvor der er et frivilligcenter. Men det er ikke et reelt tilbud til foreninger i de mindre byer. Medlemmerne har brug for et lokalt og nært tilbud om fællesskab, der ikke kræver, at nogen skal køre én frem og tilbage, eller at man skal bruge lang tid i offentlig transport.

De steder, hvor en forening kan låne lokaler på et frivilligcenter, er det vigtigt, at der stilles et skab til rådighed, hvor foreningen kan opbevare kaffe, ringbind, bankopræmier, træningsudstyr eller andre effekter, som foreningen har brug for.

Eksempel:

En forening i Silkeborg Kommune blev pludselig opkrævet 1.200 kr. pr. gang for bankospil i et lokalt aktivitetscenter. Bankospil er en social aktivitet, der samler mange seniorer på en hyggelig måde. Foreningsbankospil er uden store præmier og for små midler, så alle kan få en hyggelig eftermiddag, men den kæmpe huslejudgift trak reelt tæppet væk under denne foreningsaktivitet, hvis hovedformål ikke er spil men at modvirke ensomhed og skabe relationer blandt ældre.

Når lokale, offentlige tilbud lukker ned i de mindre landsbyer, så forsvinder adgang til lokaler også, og nogle kommuner mener at de har opfyldt deres forpligtelse ved at henvise til lokaler langt væk eller til skoler – som jo ikke kan bruges af seniorforeninger, idet børnene bruger lokalerne i dagtimerne.

Forslag til forbedring: Det bør indskræpes i lovgivningen og ved et hørdebrev fra ministeren, at kommunerne har pligt til at stille lokaler til rådighed for foreninger i deres lokalområder, samt at det ikke kun gælder folkeoplysende formål men også aktiviteter med socialt og ensomhedsbekæmpende sigte.

Banker

Alle foreninger er nødt til at have en bankkonto. Alligevel virker bankerne i stigende grad uinteresserede i at have foreningerne som kunder, og mange foreninger betaler høje gebyrer for at have en konto og for nødvendige ændringer, eksempel kassererskift.

Det er helt uholdbart, at foreninger skal have så meget bøvl for at have en konto. Vi er klar over, at en del af udfordringen skyldes hvidvaskreglerne, som også rammer foreningerne. Vi har forståelse for, at det kan være nødvendigt med hvidvaskregler, og ingen har interesse i at foreningsdanmark bliver et svagt punkt,

som svindlere vil udnytte. Vi ser frem til den kommende vejledning om hvidvaskregler for foreninger, og forventer at den vil lette – men ikke fjerne – det administrative bøvvl for foreningerne.

Det er alt for dyrt for foreninger at have en konto i banken. Negative renter, gebyrer for at have en konto, gebyrer for kassererskift og mange andre opfindsomme gebyrer underminerer især mindre foreningers økonomi.

Den høje pris for at have en konto kan også være en stopklods for dem, der overvejer at starte en ny forening. Når man som forening er helt nystartet, har man typisk ikke særlig mange medlemmer (udover de ildsjæle, der løber foreningen i gang). Man skal have en konto, men man har ikke mange kontingent-enge at betale for kontoen med, så udgiften vil typisk skulle dækkes af de frivillige ildsjæles egen pengepung.

Hvidvaskregler og gebyrer er dog ikke det eneste benspænd, som bankerne udgør for foreningerne. Også kontanthåndtering er en udfordring, som er alvorlig for foreninger. Mange seniorforeninger bruger stadig kontanter i stor stil. Det gør de dels fordi målgruppen stadig bruger kontanter, men også fordi alternativerne er dyre for en lille forening med mange små betalinger til f.eks. kaffe. Mobilepay koster eksempelvis både et månedligt gebyr, og et gebyr pr. transaktion, og dankortterminaler er endnu dyrere.

Foreningerne har derfor ikke noget fornuftigt alternativ til kontanter, og derfor er bankernes stigende modvilje mod kontanter en kæmpe udfordring. Flere og flere filialer bliver kontantløse, og det er mange steder ikke muligt for en forening at komme og få byttepenge i banken inden et arrangement.

Seniorforeninger tager typisk mod deltagergebyret for et arrangement – eventuelt bare en 10'er for kaffe pr. deltager – i kontanter i døren. Det er derfor et stort benspænd for deres drift, at de ikke kan komme af med kontanterne i banken efterfølgende. Det er også en risiko for foreningen, at kassereren skal have kontanterne liggende i længere tid, inden det er muligt at finde en bank, der vil tage imod kontanterne. Og det er både dyrt og ikke særlig klimavenligt, at de skal køre langt i bil for at kunne komme af med deres kontanter, hvis man er så "heldig", at der er en bank, der tager imod kontanter i nabobyen.

Det er helt urimeligt, at banker kan sige nej til at modtage kontanter, når andre forretninger er forpligtet til at tage imod kontanter.

Eksempel:

I Fuglebjerg blev den lille sparekasse overtaget af en større bank, og herefter kunne man ikke modtage kontanter i skranken. Dette blev i første omgang løst med en døgnboks, hvor foreningen kunne aflevere sine kontanter, men en dag, da kassereren kom ned for at aflevere penge, var døgnbokssprækken muret til. Da foreningen henvendte sig til banken, fik den besked på, at man ikke længere ville modtage kontanter på nogen måde. Nu har foreningen været nødsaget til at lave en aftale med et pengetransportfirma, som kan tage imod en døgnbokspose i Næstved (ca. 20 minutters kørsel fra Fuglebjerg). Aftalen med pengetransportfirmaet udgør en ekstraudgift for foreningen på 975 kr. om året + 20 kr. pr. gang. Denne udgift kommer oveni de andre udgifter, der er forbundet med at have en konto i banken.

Forslag til forbedring: Den nye vejledning for hvidvaskregler skal følges opmærksomt for at sikre, at den rent faktisk fører til administrative lettelser for foreningerne. Derudover bør erhvervsministeren drøfte gebyrsituationen med bankerne og overveje regler, der beskytter små foreninger mod gebyrerne. Endelig bør loven ændres, så banker – ligesom alle andre forretninger – er forpligtet til at modtage kontanter, eventuelt efter aftale.

GDPR

Da den nye GDPR-forordning trådte i kraft i maj 2018 ramte det foreningslivet som en administrativ atombombe. Reglerne var omfattende, uforståelige, bureaukratiske og helt uden forståelse for, hvad en forening egentlig er. GDPR-reglerne blev indført for at beskytte danskerne mod misbrug af deres data, men lovgiverne forholdt sig ikke til konsekvenserne for foreningslivet.

Det er oplagt, at foreninger selvfølgelig skal håndtere persondata med forsigtighed, men regelsættet er helt absurd og ikke lagt an på foreningslivet. I stedet for at indskærpe for foreningslivet at persondata selvfølgelig ikke må deles og skal opbevares forsvarligt, har man skabt et bureaukratisk monster af databehandleraftaler, endeløse mængder papir og benspænd, hvor bestyrelser i foreninger reelt ikke kan håndtere f.eks. tilmeldinger til arrangementer og lignende, fordi GDPR-forordningen er lagt an på multinationale virksomheder og ikke på små seniorforeninger.

Indførelsen af GDPR-forordningen fik nogle foreninger til helt at opgive og lukke. De kunne ikke overskue bureaukratiet og blev skræmt af truslerne om Datatilsyn og bøder i et omfang, hvor de slet ikke turde have medlemslister liggende.

Eksempel:

En lille forening i Valby, hvor 10 ældre kvinder mødtes en gang om ugen for at lave stolegymnastik i et beboerlokale i deres boligforening, lukkede deres forening, da Persondataforordningen trådte i kraft. De kunne ikke overskue at drive deres lille forening, når de skulle forholde sig til databehandleraftale, fortegnelse, privatlivspolitik mm.

Forslag til forbedring: Lav en GDPR-vejledning kun for foreninger ligesom der er en vejledning på vej for bankernes håndtering af hvidvaskeregler og foreninger. Sørg for at inddrage også seniorforeningerne i vejledningen, så den også er operationel ude i virkeligheden for foreninger, der eksempelvis ikke har et dyrt medlemssystem men bruger papir og blyant.

Digitalisering

Digitalisering er en kæmpeudfordring for foreningslivet. Når det fungerer godt, gør digitaliseringen det lettere at være forening, lettere at booke lokaler og lettere at søge f.eks. kommunale §18 midler. Det fungerer bare ikke altid godt, og det rammer især seniorforeninger, hvis medlemmer ikke altid hører til de digitale frontløbere.

For seniorer, der i forvejen har svært ved NemID, bliver det kun værre, når det er foreningen, der skal søge eksempelvis offentlige tilskud. Det er ikke alle formænd og kasserere i en bestyrelse, der har NemID og ikke alle foreninger, der kan eller vil bruge det. Digitaliseringen rammer seniorforeninger ekstra hårdt, fordi kravet om elektroniske løsninger gør det umuligt for foreningen at få andre – f.eks. Danske Seniorer som paraplyorganisation – til at søge på deres vegne. Hvis der var en bagdør, hvor man kunne sende en ansøgning uden NemID, så kunne foreningen få hjælp til selve ansøgningen.

Eksempel:

Under corona-nedlukningen slog Slots- og Kulturstyrelsen en pulje op kaldet "1000 nye fællesskaber", hvor foreninger kunne søge om støtte til et arrangement for folk, der har været ensomme under corona. Ideen og tanken bag var god, men puljen var så svær at søge, at flere foreninger måtte opgive at søge. Man skulle bruge digital medarbejdersignatur, man skulle downloade en særlig budgetskaabelon, man skulle bruge sit produktionsnummer, og så kunne man ikke komme til at trykke send på sin ansøgning til sidst, hvis man havde brugt for lang tid på at udfylde skemaet. Så skulle man starte forfra.

Vi er opmærksomme på, at MitID vil betyde ændringer i forhold til NemID, men det løser ikke udfordringen for de ca. 300.000 seniorer, der er fritaget for NemID. Det er helt urimeligt, at de afskæres fra foreningslivet, og især seniorforeninger har stadig brug for dem i bestyrelser mv. for at kunne afholde og planlægge deres aktiviteter.

Forslag til forbedring: Det skal være muligt at søge f.eks. §18 midler og puljer i Slots- og Kulturstyrelsen uden NemID/MitID, og offentlige myndigheder skal have en "bagdør" så puljer, lokaler etc. søges af foreninger, der ikke har NemID/MitID.

Tilgængelighed

Nogle ældre har brug for Flextrafik for at deltage i arrangementer i deres lokale forening.

Tilfredsheden med Flextrafik er meget forskellig fra kommune til kommune, da der jo er tale om et meget varierende tilbud.

Kritikken af Flextrafik i de områder, hvor brugerne ikke oplever, at det fungerer efter hensigten, går særligt på følgende problemstillinger:

Det kan være et problem, hvis man skal krydse en kommunegrænse. Nogle kommuner er slet ikke med i ordningen, og så kan man ikke køre ind i dem.

Det er et problem, at man ikke kan booke en kørsel til et nogenlunde præcist tidspunkt. Det er stressende for de ældre at skulle sidde og være klar til at blive hentet i to timer, og det er ligeledes til stor gene at blive afleveret til et arrangement alt for tidligt. Måske er der slet ikke åbent endnu, og man skal stå udenfor og vente på at blive lukket ind.

Og så er det ikke nemt at bestille Flextrafik. Man kan ringe ind og bestille en tur, men ventetiden i telefonkøen er så lang, at de fleste opgiver og i stedet beder en pårørende om at booke en kørsel online. Men det er ikke alle, der har nogen, de kan spørge om hjælp, og for dem som har nogen, kan det opleves som umyndiggørende ikke selv at kunne bestille sin trafik.

Forslag til forbedring:

Kommuner bør forpligtes til at tilbyde transport til foreningslivet, og generelt bør der ses på reglerne for flextrafik og de øvrige mobilitetsløsninger, da de ikke altid svarer til seniorers behov.

Offentlige tilskud

Danmark støtter sine foreninger, og kommunerne får via bloktilskuddet penge, som de skal bruge på §18 og §79. De fleste kommuner bruger midlerne til foreningslivet, og nogle lægger endda penge oven i. Det er godt, for foreningslivet spiller en enorm rolle for udsatte, for sammenhængskraft lokalt og for folkeoplysningen.

Desværre ser vi også, at mængden af papirarbejde vokser, når det kommer til de kommunale tilskud. Kommunerne og kommunalpolitikere forsøger nogen steder at styre foreningslivet efter den kommunale topledelsens ønsker og behov i stedet for at lade det blomstre på de frivilliges initiativ. Det er fristende for politikere at bruge frivilligmidlerne til at forfølge deres egne politiske dagsordener, men §18 og §79 er vigtige for foreningslivet og det er ikke rimeligt at politikere skal være smagsdommere over hvilke aktiviteter, der kan støttes, alt efter hvilke foreninger de kan lide eller ikke kan lide.

Det har en værdi at have et lokalt foreningsliv, og det skal ikke styres politisk og det må være muligt at kunne drive en forening, selvom man ikke er akademiker og oplært i at tale DJØFSK.

Forslag til forbedring: Kommuner bør arbejde målrettet på at lave enkle ansøgningsprocedurer, der ikke kræver at foreningerne skal skrive små romaner om deres aktiviteter og målgrupper.

Fremtidige benspænd

Generelt oplever foreningerne, at antallet af benspænd stiger. Ofte er foreningslivet ikke tænkt ind i lovgivning og regler, og det giver voldsomme udfordringer. Vi har i dette brev nævnt nogle eksempler, men der er mange flere.

Det er kendetegnende, at myndigheder ikke forstår, hvor stort et benspænd mange af deres bureaukratiske procedurer er for foreninger. Mange beløbsgrænser og regler virker arbitrære, og foreningerne møder en mur af uforståelighed, når de prøver at løse tingene i mindelighed.

Desværre ser det ikke ud til, at det bliver mindre, uagtet gode hensigter. Vi ser flere bekymrende skyer i horisonten. Både det evindelige behov for at få mere dokumentation fra foreningerne, som mest at alt virker som et umætteligt behov for at fylde ringbind op på kommunekontorerne. Men også fordi digitalisering, skatteregler, hvidvaskregler og politikeres ønske om at detailstyre foreningslivet igen og igen gør hverdagen sværere for foreninger.

Konkret er vi lige nu vældigt bekymrede for:

- De kommende regler om beskatning af bankospil mv.: Lovgivere forstår ikke, at banko er en social aktivitet, hvor seniorer hygger sig sammen og hjælper hinanden. Bankospil er i nogle foreninger den sociale lim, der får ensomme til at møde op og hænge ved, og selvom de i seniorforeninger sjældent spiller om store præmier, spiller de ofte.
- Den nye bogføringslov: Hvad kommer det til at betyde for små foreninger, der får §18 midler fra deres kommune? Mange mindre foreninger fører deres regnskab i et excelark og med bilag i en fysisk mappe ved siden af. Hvis de tvinges til at skulle digitalisere, vil det kvæle store dele af (senior)foreningslivet, fordi bestyrelserne giver op.